

Parlament České republiky

POSLANECKÁ SNĚMOVNA

2010

5. volební období

Dopracovaná

**Zpráva vlády o způsobech řešení nevhodné situace z hlediska životního prostředí
v Moravskoslezském kraji včetně konkretizace opatření ke sněmovnímu tisku 1064
– na základě usnesení Poslanecké sněmovny č. 1623 ze dne 12.3.2010**

Předkládá: Ing. Jan Fischer, CSc.
předseda vlády

Zpracoval: Ing. Jakub Šebesta
ministr zemědělství a
životního prostředí

Předkládací zpráva

Zpráva o způsobech řešení nevhodné situace z hlediska životního prostředí v Moravskoslezském kraji včetně konkretizace opatření (dále jen „Zpráva“), zpracovaná na základě usnesení Poslanecké sněmovny č. 1531 ze dne 28. ledna 2010, byla dne 8. března 2010 schválena usnesením vlády č. 201, kterým bylo současně uloženo plnit opatření obsažená ve Zprávě. Na základě požadavků vlády byla ze Zprávy vypuštěna kapitola 5, kde byly konkretizovány jednotlivé úkoly včetně nositelů a termínů jejich plnění.

Zpráva byla následně předložena Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a projednána na její schůzi dne 12. března 2010. Poslanecká sněmovna k ní přijala usnesení č. 1623, v němž žádá vládu, aby do 10. dubna 2010 předložila Zprávu s uvedením konkrétních opatření vedoucích ke zlepšení stavu ovzduší v Moravskoslezském kraji, a to včetně termínu realizace opatření.

Ministerstvo životního prostředí proto předkládá Zprávu doplněnou o konkretizaci opatření včetně termínů plnění a specifikace nositelů jednotlivých úkolů.

Jednotlivé úkoly vyplývají z již schválené Zprávy a týkají se spolupráce s Polskou republikou při řešení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji, provázání koncepcí, finančních nástrojů, provozu zdrojů znečišťování ovzduší, metodického vedení, odborné podpory, kontroly kvality paliv, ozdravných pobytů pro děti a informační kampaně k veřejnosti.

Mezirezortní připomínkové řízení k tomuto materiálu bylo z důvodu nutnosti jeho předložení Poslanecké sněmovně do 10. dubna 2010, zkrácené na dobu pěti pracovních dnů. Materiál byl zaslán k připomínkám pouze rezortům, kterých se přímo dotýká, tedy Ministerstvu dopravy, Ministerstvu průmyslu a obchodu, Ministerstvu pro místní rozvoj, Ministerstvu financí, Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a Krajskému úřadu Moravskoslezského kraje.

V návaznosti na připomínky Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva dopravy bylo v návrhu usnesení zrušeno usnesení č. 201 z 8. března 2010 a Konkretizace opatření byla připojena ke Zprávě jako kapitola 5.

Text Zprávy byl aktualizován ve smyslu přijatých připomínek ke Konkretizaci opatření.

Vzhledem k tomu, že 18. a 19. března proběhla jednání s polskou stranou o spolupráci v ochraně ovzduší, byl text Zprávy aktualizován.

V návaznosti na nově definovaný úkol týkající se ozdravných pobytů pro děti spojený s environmentálním vzděláváním byly do kapitoly 3.A. Průřezová opatření Zprávy doplněny informace o možnosti čerpání finančních prostředků pro tyto pobyty.

Zpráva byla dne 9. dubna schválena vládou.

Zpráva o způsobech řešení nevhodné situace z hlediska životního prostředí v Moravskoslezském kraji včetně konkretizace opatření

1. Problematika kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji

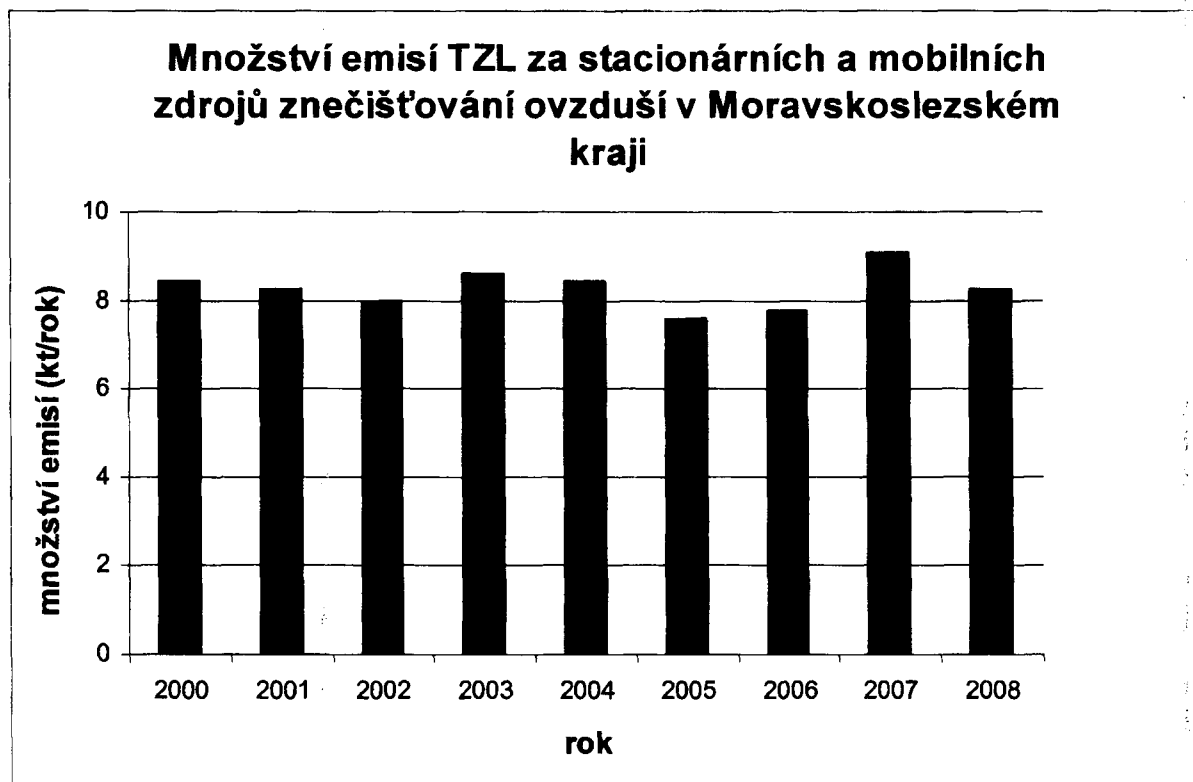
Na počátku 90. let patřilo znečištění ovzduší k nejzávažnějším problémům životního prostředí v celé České republice. Emise všech hlavních znečišťujících látek, zvláště pak tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku, patřily k nejvyšším na světě. Znečištění ovzduší v některých regionech způsobovalo vážné zdravotní problémy obyvatelstvu i rozsáhlé poškození lesních ekosystémů. V důsledku přijetí nového zákona o ochraně ovzduší v roce 1991 došlo k zásadnímu snížení emisí základních znečišťujících látek jak v celé České republice, tak i v Moravskoslezském kraji.

Obr. 1 Množství emisí znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší v Moravskoslezském kraji za roky 1994 – 2008 (zdroj dat ČHMÚ). Data z roku 2008 jsou předběžná.

Od roku 2000 však již emise těchto znečišťujících látek spíše stagnují, jak je patrné z Obr. 1 a následujícího Obr. 2, na kterém je detailněji zobrazena situace emisí tuhých znečišťujících látek (TZL) ze stacionárních i mobilních zdrojů od počátku tohoto tisíciletí.

Ve srovnání s emisemi TZL za celou Českou republiku zaujímal v roce 2007 podíl emisí TZL v Moravskoslezském kraji druhé místo s přibližně 14 % emisí TZL v České republice (hned po Středočeském kraji s přibližně 17 %).

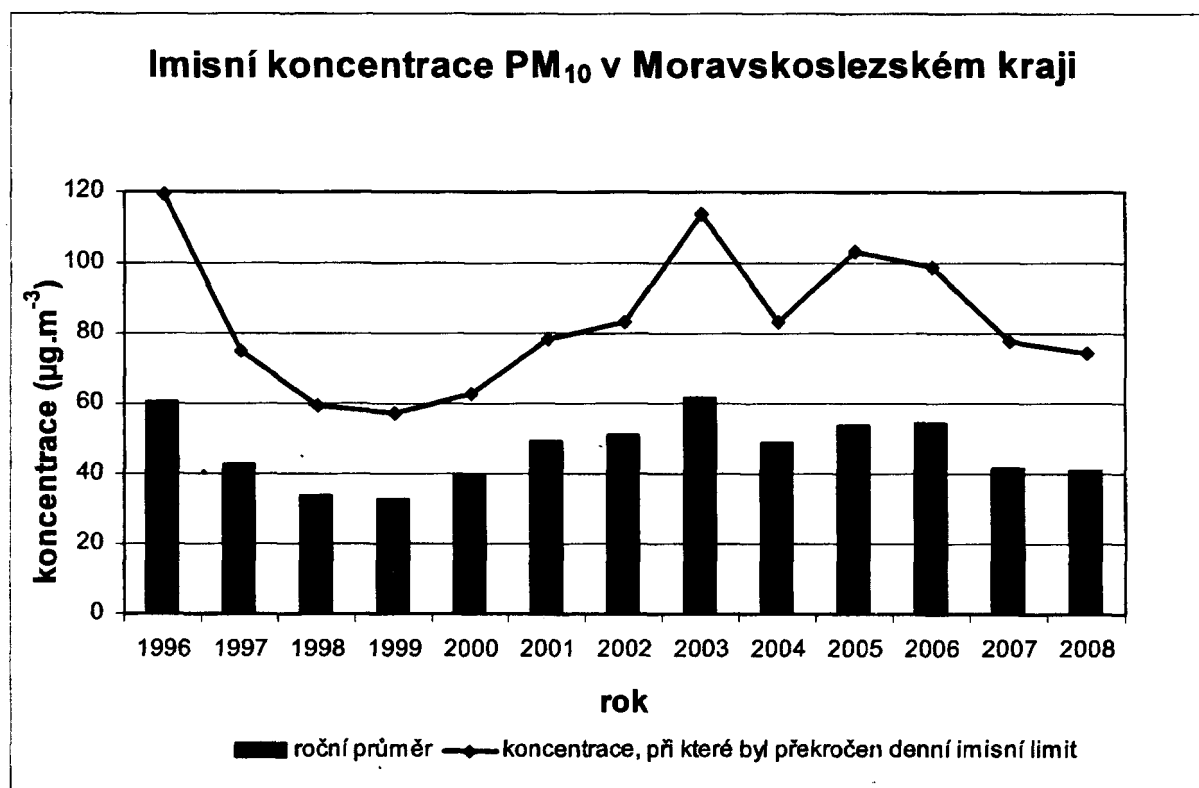

Obr. 2 Množství emisí tuhých znečišťujících látek ze stacionárních a mobilních zdrojů znečišťování ovzduší v Moravskoslezském kraji za roky 2000 – 2008 (zdroj dat ČHMÚ). Data z roku 2008 jsou předběžná.

V rámci jednotlivých kategorií zdrojů znečišťování ovzduší v Moravskoslezském kraji je patrné meziročně stabilní rozdělení emisí v jednotlivých sektorech. Nejvýznamnějšími znečišťovateli jsou průmyslové zdroje, pak následuje téměř stejným dílem doprava a malé spalovací zdroje.

Přes stagnaci množství emisí znečišťujících látek se však kvalita ovzduší začíná od počátku tisíciletí v porovnání s koncem devadesátých let spíše zhoršovat, jak dokazuje vývoj průměrných ročních a denních koncentrací suspendovaných částic PM_{10} ¹ na Obr. 3. Nadlimitní znečištění suspendovanými částicemi PM_{10} představuje v současné době největší problém z hlediska dopadů na lidské zdraví i z hlediska neplnění závazků platné evropské a české legislativy.

¹ částice, jejichž aerodynamický průměr je menší než $10\mu m$

Obr. 3 Vývoj imisních koncentrací suspendovaných částic PM₁₀ v Moravskoslezském kraji za roky 1996 – 2008 (zdroj ČHMÚ)².

2. Předpoklady k řešení situace v Moravskoslezském kraji

Jak vyplývá z Obr. 3, znečištění ovzduší z hlediska suspendovaných částic PM₁₀ se od roku 1999 spíše zhoršuje, přičemž nejvýraznější nárůst imisních koncentrací PM₁₀ byl v letech 2003, 2005 a 2006 i přes historicky nejnižší emise TZL. Toto výrazné zhoršení oproti ostatním rokům je připisováno především nepříznivým rozptylovým a meteorologickým podmínkám. Naopak v letech 2007 a 2008 se situace zejména vlivem rozptylových a meteorologických podmínek, tentokrát však příznivých, zlepšila, ačkoli nedošlo k poklesu emisí TZL (v roce 2007 naopak mírně vzrostly). Během ledna 2010, kdy došlo k vyhlášení signálu regulace na území Moravskoslezského kraje, byla úroveň znečištění ovzduší suspendovanými částicemi PM₁₀ ještě vyšší než během obdobných situací v únoru 2005 a v lednu 2006. Při srovnání množství emisí s imisními koncentracemi PM₁₀ v jednotlivých letech (viz Obr. 2 a Obr. 3) je patrné, že i při nižších emisích TZL není při nepříznivých rozptylových a meteorologických podmínkách zajištěna dostatečná kvalita ovzduší a pouhá regulace (krátkodobá i trvalá) stávajících zdrojů znečišťování ovzduší v těchto obdobích nepříznivou situaci nevyřeší. Názorným příkladem je významné snížení průmyslové výroby (dle předběžných údajů na 50 až 60 % běžných kapacit) v prvních šesti týdnech tohoto roku

² Pro suspendované částice PM₁₀ je stanoven roční imisní limit ve výši 40 µg.m⁻³ a denní imisní limit 50 µg.m⁻³. U denního imisního limitu je přípustná doba překročení 35x za kalendářní rok. V grafu jsou vykresleny 36. nejvyšší denní hodnoty, to znamená koncentrace, při kterých byl překročen denní imisní limit.

(2010) v Moravskoslezském kraji doprovázené nižší emisí TZL a na druhé straně nejhorší kvalita ovzduší v prvním desetiletí tohoto tisíciletí.

Kvalita ovzduší je kromě množství emisí TZL do značné míry ovlivněna rozptylovými a meteorologickými podmínkami, dále geomorfologickou charakteristikou území a rovněž sekundárním znečištěním suspendovanými částicemi PM₁₀ (vznikají v atmosféře přeměnou plyných sloučenin fyzikálně-chemickou reakcí), přičemž stávající opatření v oblasti ochrany ovzduší nejsou účinná do té míry, aby zajistila kvalitu ovzduší pod hodnotami platných imisních limitů. V případě špatné kvality ovzduší na Ostravsku se jedná o dlouhodobý a do jisté míry specifický problém, který je dán především historicky vysokou koncentrací průmyslu spojenou s velkou hustotou osídlení. Rovněž zde hraje významnou úlohu dálkový transport znečišťujících látek z blízké průmyslové oblasti v Polsku. Tuto situaci nelze řešit pouze restriktivními opatřeními v rámci norem životního prostředí.

I přes výše uvedenou hlavní příčinu neuspokojivé imisní situace v Moravskoslezském kraji, meteorologické podmínky, nelze vliv emisí tuhých znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší na kvalitu ovzduší podceňovat, a proto by dlouhodobým cílem mělo být snížení emisí těchto látek i za cenu omezení některých činností, které jsou hlavními zdroji znečišťujících látek a které lze nahradit importem meziproduktů jako výchozích surovin. Toto omezování však musí být vždy v souladu s dlouhodobými strategickými dokumenty a koncepcemi, v nichž je třeba důkladně provázat problematiku ochrany životního prostředí s potřebami v oblasti sociálního rozvoje i rozvoje průmyslu. Jako příklady lze uvést aglomeraci rudy a výrobu koksu. Další možnost vedoucí k určitému snížení emisí, s nižšími požadavky na provozovatele hutních podniků, může být také zajištění výroby výhradně na ekologizovaných výrobních agregátech, případně uzavření neodprášených jednotek. Dále je nutné vhodnými pobídkami aktivovat projekty, které nahradí současné již technicky překonané technologie a podpořit jejich urychlenou záměnu za nové moderní a environmentálně příznivější technologie.

Nástroje pro snižování emisí, které jsou stanoveny stávajícím zákonem č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, jsou v současné době pro dosažení potřebné kvality ovzduší nedostačující. Nejen pro řešení problematiky Moravskoslezského kraje již nestačí například plošné uplatňování administrativních nástrojů, k silniční dopravě a lokálním topeništím nástroje zcela chybí. Abychom zajistili takovou kvalitu ovzduší, která i v letech s nepříznivými rozptylovými a meteorologickými podmínkami bude odpovídat národním a evropským normám (tzn. nebude docházet k dlouhodobému překračování imisních limitů a několikanásobnému překračování zvláštních imisních limitů), je třeba provést zásadní změny v legislativě v oblasti ochrany ovzduší a v celkovém přístupu státu i samotného kraje k rozvoji tak silně znečištěného regionu, jako je Ostravsko a Karvinsko v Moravskoslezském kraji.

U významných zdrojů, které jsou zdroji pod působností zákona o integrované prevenci, poskytuje dostatečné možnosti pro snižování emisí zákon o integrované prevenci.

Z výše uvedených důvodů je potřeba přijmout změny nejen v koncepčních a programových dokumentech, ale i v současné legislativě takovým způsobem, aby došlo k rozšíření a posílení jak restriktivních, tak motivačních nástrojů. Předpokládá se vytvoření pracovní skupiny, jejímž úkolem bude analyzovat národní a krajské koncepce v oblasti životního prostředí, energetiky, průmyslu, dopravy a územního plánování a vyhodnotit jejich možnosti využití ke zlepšení situace kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji. Práce této skupiny se jako pozorovatel zúčastní i zástupce veřejnosti.

3. Současné možnosti a nástroje k zajištění kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji

Současnými legislativními nástroji, které může Ministerstvo životního prostředí uplatnit pro řešení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji, jsou především zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci, a zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

3.A. Průřezová opatření

Administrativní nástroje

Základním koncepčním dokumentem, jehož vypracování vyplývá ze zákona o ochraně ovzduší a který zpracovalo Ministerstvo životního prostředí, je Národní program snižování emisí (NPSE). Tento materiál byl přijat Usnesením vlády č. 630, dne 11. června 2007 a stanoví na základě emisní a imisní analýzy hlavní cíle v oblasti kvality ovzduší, kterých je třeba dosáhnout a dále stanoví i konkrétní nástroje a lhůty k jejich dosažení.

V rámci tohoto programu byl stanoven mimo jiné také úkol snížit znečištění ovzduší v Moravskoslezském kraji prostřednictvím spolupráce České republiky s Polskem. Tato spolupráce již v současné době probíhá v rámci Dohody mezi vládou České republiky a Polské republiky o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí. K provádění této dohody byla vytvořena česko-polská Smíšená komise pro otázky spolupráce v oblasti ochrany životního prostředí (dále jen „Smíšená komise“), v rámci níž funguje i pracovní skupina pro ochranu ovzduší. Cílem této skupiny je spolupráce při přípravě programů ke zlepšení kvality ovzduší, výměna informací v oblasti kvality ovzduší a emisí a rovněž vytvoření společných postupů při stanovení podmínek provozu zdrojů v příhraničních regionech na české a polské straně. Druhé setkání pracovní skupiny pro ochranu ovzduší se uskutečnilo 18. března 2010. Na tomto jednání byla odsouhlasena vzájemná výměna Programů na zlepšení kvality ovzduší zpracovaných Moravskoslezským krajem a Slezským vojvodstvím. Výměna programů se uskuteční do konce dubna a do konce června 2010 zašle polská i česká strana své připomínky, jejichž zohlednění by mělo vést ke koordinaci obou programů

Ve druhé polovině roku 2010 se bude v Polsku konat zasedání Smíšené komise. Při jednání ministrů životního prostředí České a Polské republiky dne 19. března 2010 bylo odsouhlaseno, že součástí jednání Smíšené komise bude také setkání expertů pro konzultace mechanismů povolování zdrojů v České a Polské republice.

Na základě Dohody mezi vládou České republiky a Polské republiky o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí a rovněž v souvislosti s možností čerpání finančních prostředků z Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika je možná výměna informací o imisní a emisní situaci na polském území a u zdrojů, které dálkovým přenosem škodlivin ovlivňují kvalitu ovzduší na Ostravsku požadovat realizaci opatření vedoucích ke zlepšení kvality ovzduší. Zasílání imisních a emisních dat Polské republiky

přislíbil na jednání ministrů dne 19. března 2010 i polský ministr životního prostředí pan Andrzej Kraszewski.

V současné době je rovněž podána společná (česko-polská) žádost o financování projektu v rámci Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika, jehož cílem je vytvoření společného informačního systému kvality ovzduší v příhraničním regionu.

Dalším úkolem vyplývajícím z NPSE je zvýšení veřejného povědomí o problematice zdravotních rizik plynoucích ze znečištění ovzduší. Součástí tohoto úkolu byla informační kampaň (proběhla v roce 2007) na téma jak mohou lidé (veřejnost i státní správa) přispět ke zlepšení kvality ovzduší ve své obci.

Aby se problematika kvality ovzduší a možnosti jejího řešení dostaly do povědomí široké veřejnosti, je třeba pokračovat v realizaci pravidelných informačních kampaní. Zároveň je nutné obracet se na veřejnost vždy i v době vyhlášení smogových situací a informovat o rizicích extrémně znečištěného ovzduší a především doporučit způsob chování během těchto situací. Předmětem těchto kampaní musí být především informování o negativním vlivu spalování odpadů a nekvalitních paliv v nevyhovujících a většinou zastaralých spalovacích zařízeních na lidské zdraví.

Koncepčním materiálem zpracovaným na úrovni zón a aglomerací (resp. krajů a obecních úřadů obcí s počtem obyvatel nad 350 000) jsou Programy ke zlepšení kvality ovzduší (PZKO). Tyto dokumenty obsahují kromě podrobných emisních a imisních analýz především seznam konkrétních opatření, jejichž realizace ve stanovených lhůtách povede ke zlepšení kvality ovzduší v dané zóně či aglomeraci. V programech stanovená opatření jsou vztažena jak k dopravě a průmyslovým zdrojům, tak i k vytápění domácností (plynofikace obcí). Při aktualizacích PZKO byly zohledněny i místní programy, které byly zpracovány pro města Ostrava, Třinec, Karviná, Kopřivnice a Opava.

V souvislosti s PZKO Moravskoslezského kraje je především potřeba zajistit jeho plnění a zároveň mít přehled o jeho realizaci. V oblasti velkých průmyslových a energetických zdrojů jsou podmínky mající za cíl výrazně snížit emise znečišťujících látek obsaženy jak v PZKO Moravskoslezského kraje, tak jsou postupně ukládány v jednotlivých integrovaných povoleních. Některé akce na snížení znečišťování ovzduší již byly u těchto významných zdrojů realizovány (např. odprášení vápenky na ocelárně spol. ArcelorMittal Ostrava, a.s.) a některé akce čekají na samotnou realizaci (odprášení aglomerací spol. ArcelorMittal Ostrava, a.s.). S cílem zlepšení kvality ovzduší je tedy třeba klást vyšší nároky (přísnější povolení, častější kontroly, apod.) na významné zdroje znečišťování ovzduší, zároveň je však vhodné tyto zdroje finančně podpořit v souladu s podmínkami pro získání podpory z evropských fondů (např. podpora při využití pravidla de minimis nebo pravidel pro životní prostředí). Zde je možnost využít nevyčerpaných finančních prostředků z Operačního programu Životní prostředí – prioritní osa 2 Ochrana ovzduší, kde je v současné době nevyužitých cca 15 mld. Kč a zároveň tak využít na kofinancování finanční prostředky nejen od samotných provozovatelů, kteří odvádějí poplatky za znečišťování ovzduší do Státního fondu životního prostředí ve výši desítek milionů Kč. Proto je nutné, aby byla každoročně předkládána MŽP a veřejnosti zpráva o faktickém plnění programu, harmonogramu plnění dalších opatření v programu zakotvených a dále o alokacích finančních zdrojů na jednotlivá opatření.

Začátkem listopadu 2009 vešla v platnost vyhláška č. 373/2009 Sb., která novelizovala vyhlášku č. 553/2002 Sb. (tzv. smogová vyhláška). Předpis nově stanoví hodnoty zvláštních imisních limitů pro suspendované částice PM_{10} a prostřednictvím regulačních řádů (ústředního, krajského, místního) je umožněno uložit zdroji realizaci opatření ke snížení imisní zátěže. V rámci Moravskoslezského kraje je do ústředního regulačního řádu zahrnuto celkem 8 zdrojů. Všechny regulační řády zdrojů zahrnutých v ústředním regulačním řádu budou schváleny nejpozději do konce měsíce února. Oblastní inspektorát ČIŽP v Ostravě tyto regulační řády schválil pouze na dobu určitou, a to do 31.7.2010 s tím, že se před ukončením jejich platnosti vyhodnotí nově nabyté zkušenosti s aplikací těchto regulačních řádů v konkrétních provozech.

V souvislosti s výše citovaným předpisem byl v průběhu února 2010 Českým hydrometeorologickým ústavem (ČHMÚ) dopracován systém vyhlášení signálů upozornění a regulace, který je nezbytný pro fungování výše uvedené vyhlášky a příslušných regulačních řádů.

Zároveň byl Ministerstvem životního prostředí dopracován a krajským úřadům rozeslán metodický pokyn ke způsobu vypracování a provozování krajských a místních regulačních řádů. V rámci přípravy krajských a místních regulačních řádů je třeba expertních znalostí o míře příspěvku zdrojů na kvalitu ovzduší v daném území a proto bude ČHMÚ nápomocen při zařazování zdrojů do těchto řádů.

V návaznosti na řešení smogových situací je nutné přijmout především následující opatření.

- Urychleně vypracovat obsahově kvalitní a efektivní krajský regulační řád Moravskoslezského kraje se zahrnutím všech zdrojů, které mají významný vliv na kvalitu ovzduší.
- V návaznosti na přijetí krajského regulačního řádu urychleně vypracovat místní regulační řády.
- Provést analýzu možnosti vypracování místních regulačních řádů zajišťujících regulaci silniční dopravy měst Ostrava, Karviná, Frýdek-Místek, Havířov, Opava a příp. dalších. V návaznosti na systém regulace dopravy ve městech vypracovat návrh systému finančního zvýhodnění MHD pro případy vzniku smogové situace.

Z dlouhodobého hlediska má na lokální kvalitu ovzduší významný vliv zeleň, která je schopna zachytit znečišťující látky a snižovat tak expozici lidského organismu. V rámci vydávání stanovisek podle § 17 zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, v platném znění, je třeba požadovat u relevantních záměrů i výsadbu vhodné izolační zeleně. Při povoleném kácení dřevin je nutné důsledně vyžadovat náhradní výsadby a obecně pak minimalizovat kácení dřevin v zastavěném území. Vhodným opatřením je pak vytváření koncepcí obnovy městské zeleně.

Finanční nástroje

Kvalitu ovzduší je nutné řešit rovněž prostřednictvím finančních nástrojů. Je třeba více motivovat provozovatele na území Moravskoslezského kraje k podávání žádostí do Operačního programu Životní prostředí (OPŽP). Za tím účelem je třeba zjistit důvod dosud nízkého zájmu o tuto finanční podporu v Moravskoslezském kraji a následně zajistit zvýšení absorpční kapacity OPŽP prostřednictvím vhodných úprav implementačního dokumentu

a podmínek jednotlivých výzev, a to především zaměřením na nejvýznamnější akce mající za cíl výrazně snížit emise znečišťujících látek.

Nástrojem pro zvýšení absorpční kapacity prioritní osy 2 OPŽP bude i realizace informační kampaně k této prioritní ose (Zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí). Tato kampaň proběhne po celé ČR, avšak v Moravskoslezském kraji bude vedena intenzivněji (vícekrát), než v ostatních částech republiky.

Zároveň budou prostřednictvím Regionálního poradenského a informačního místa pro OPŽP (pro prioritní osu 2 a 3) v Moravskoslezském kraji aktivně vyhledávání potenciální žadatele z OPŽP, prioritní osy 2. Zároveň bude zvážena možnost využít Agenturu pro regionální rozvoj, a.s. (regionální agentura v MSK).

V oblasti vytápění domácností je třeba motivovat k úsporným opatřením (zateplování), přechodu na nízkoemisní zdroje (oživení vybudovaných plynových přípojek, které nejsou využívány), popř. na obnovitelné zdroje energie. Za tímto účelem bude využíván jednak stávající dotační program Zelená úsporám, případně budou vypracovány návrhy možných dalších dotačních titulů jak z národních, tak evropských zdrojů. Zde je nutné finančně motivovat nejen nové odběratele, ale také patřičně ocenit a finančně zvýhodnit i ty spotřebitele zemního plynu, kteří jej používají dlouhodobě.

Na malé zdroje znečišťování ovzduší uplatňovat stávající ekonomické nástroje dle § 19 zákona o ochraně ovzduší. Zaměřit se zejména na plošné zdroje a nastavit u nich sazbu poplatku ve smyslu přílohy č. 1, část B III. s ohledem na prováděná opatření ke snížení prašnosti.

V rámci optimalizace stávajících finančních nástrojů a hledání nových se zaměřit i na podporu plyných paliv, případně montáž filtrů na pevné částice, podporu elektromobilů a hybridních vozů.

V rámci Operačního programu Doprava (2007-2013), jehož zprostředkovatelem je Státní fond dopravní infrastruktury, je možno žádat dotace na modernizace silnic I. třídy, na výstavbu obchvatů měst a realizaci technických opatření, která povedou k minimalizaci vlivu již dokončených staveb na životní prostředí. Také je možné podpořit zkvalitňování multimodální nákladní přepravy.

Dalším průřezovým opatřením je analýza možnosti financování ozdravných pobytů spojených s ekologickou výchovou pro děti z Moravskoslezského kraje. Z prioritní osy 7 OPŽP – Rozvoj infrastruktury pro environmentální vzdělávání, poradenství a osvětu je možno čerpat dotace na projekty, které jsou zaměřené na výstavbu, přestavbu nebo rekonstrukci objektů za účelem vzniku nových center a poraden. Tato centra by mohla být vystavěna i v Moravskoslezském kraji, je možno získat až 90% způsobilých výdajů.

Další možností financování těchto pobytů je Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OPVK) na období 2007-2013 (v gesci MŠMT), zejména pak prioritní osa 1 – Počáteční vzdělávání. Konkrétně by mohlo jít o projekty z oblasti podpory 1.1. Zvyšování kvality ve vzdělávání. Zde je možno podporovat také nové obsahy vzdělávání jako udržitelný rozvoj. V rámci OPVK může kraj vyhlásit tzv. globální grant, který je možno zaměřit také na oblast podpory:

- Rozvoj znalostí, schopností a dovedností žáků ve vzdělávání pro udržitelný rozvoj s důrazem na environmentální oblast včetně realizace praktických (environmentálních) programů.

Pokud kraj vyhlásí globální grant, je možné v rámci OPVK podporovat environmentální výchovu spojenou s pobyty žáků v přírodě. Je možno podporovat pouze výuku, nikoli však náklady spojené s pobytem.

Dále existují dětské ozdravovny se speleoterapií (pobyt dětí v přírodních krasových jeskyních), které jsou plně hrazeny zdravotními pojišťovnami. Provozovatelem sedmi dětských ozdravoven je Česká speleologická společnost, ZO 7-05.

3.B. Průmyslové zdroje

Dne 1. února 2009 nabyl účinnosti zákon č. 483/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, v platném znění. Cílem této novely zákona je prostřednictvím emisních stropů pro ostatní stacionární zdroje přispět ke zlepšení kvality ovzduší v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší (OZKO).

Ke zjištění fungování tohoto nového nástroje zpracuje MŽP ve spolupráci s Krajským úřadem Moravskoslezského kraje (KÚ MSK) analýzu stavu uložení emisních stropů jednotlivým zdrojům dle § 17 odst. 9 zákona o ochraně ovzduší.

V současné době dle stávajícího zákona o integrované prevenci má krajský úřad pravomoc stanovit emisní limity zdrojům znečišťování ovzduší, které mohou být přísnější než emisní limity, které by jinak byly stanoveny na minimální úrovni podle zvláštních právních předpisů (v tomto případě dle zákona o ochraně ovzduší). Dále může stanovit další závazné podmínky ochrany zdraví člověka a životního prostředí, které úřad shledá nezbytnými s ohledem na stav životního prostředí a technickou charakteristiku zařízení. Dle výše uvedeného předpisu provede úřad alespoň každých 8 let přezkum, zda nedošlo ke změně okolností, které by mohly vést ke změně integrovaného povolení.

K zajištění cílů kvality ovzduší bude třeba pokračovat v postupné revizi povolení vydaných k provozování významných zdrojů znečišťování ovzduší, zejména pak významných zdrojů pod působností zákona o integrované prevenci s cílem prosadit takové změny povolení, ve kterých budou požadovány minimálně aplikace nejlepších dostupných technik (BAT) s úrovní emisí znečišťujících látek odpovídající zařízením s nejnižšími emisemi dle referenčních dokumentů BAT (BREF).

Za účelem těchto revizí bude za pomoci ČHMÚ zpracována analýza, v rámci které budou identifikovány zdroje, které mají největší vliv na úrovně znečištění v Moravskoslezském kraji, resp. mají největší imisní příspěvek. U těchto zdrojů a zdrojů uvedených v krajském PZKO se na základě podnětu České inspekce životního prostředí (ČIŽP) podle toho, jestli podléhají zákonu o integrované prevenci či nikoliv se bude postupovat následovně.

Ve vztahu ke zdrojům, které spadají pod zákon o integrované prevenci a zákon o ochraně ovzduší bude třeba uplatnit následující kroky (především v kompetenci KÚ MSK, za metodického vedení odboru integrované prevence a IRZ a odboru ochrany ovzduší MŽP):

- Pokračovat ve vyhledávání zdrojů, které mohou uplatnit další opatření ke snižování emisí znečišťujících látek, v souladu s nejlepšími dostupnými technikami, a napomůžou zlepšit kvalitu ovzduší v dané lokalitě (vytipování zdrojů provede pod vedením MŽP – ČHMÚ, ČIŽP, KÚ MSK a další odborné instituce jako např. vysoké školy).
- U těchto vytipovaných zdrojů s prokázaným významným dopadem na kvalitu ovzduší (pokud takové zdroje spadají pod působnost zákona o integrované prevenci) následně iniciovat zahájení přezkumu stanovených závazných podmínek provozu ve vydaných integrovaných povolení s ohledem na § 18 odst. 2 písm. e) zákona o integrované prevenci.
- Předložit MŽP zprávu o výsledcích přezkumu a počtu na základě přezkumu zahájených řízení o změně integrovaných povolení dle § 19a či postupu dle § 19 zákona o integrované prevenci.
- Analyzovat, za jakých podmínek jsou provozovány vytipované zdroje (zdroje s významným dopadem na kvalitu ovzduší a zdroje uvedené v PZKO Moravskoslezského kraje), navrhnout optimalizaci jejich provozu za účelem dosažení snížení vlivu na kvalitu ovzduší a v případě potřeby zahájit řízení o změnách povolení k provozu, příp. změnách provozních řádů zdrojů podle § 53 odst. 2 písm. a) zákona o ochraně ovzduší.
- Předložit MŽP zprávu o výsledcích analýzy, počtu zahájených řízení o změně povolení k provozu a řízení o změnách provozních řádů podle § 53 odst. 2 písm. a) zákona o ochraně ovzduší.
- Sledovat každou změnu používání paliv, surovin a změny využívání technologických zařízení u vytipovaných zdrojů a důsledně vydávat povolení těchto změn podle § 17 odst. 2 písm. f) zákona o ochraně ovzduší a v rámci těchto povolení zpřísnovat emisní limity dle pravomoci zakotvené v tomto ustanovení.
- Ve vztahu k průmyslovým zdrojům je třeba provést hloubkové kontroly systémů kontinuálního měření emisí TZL u vybraných významných zdrojů.

Mimo jiné v návaznosti na výše uvedené je třeba dále připravit změny tematického plánu kontrol ČIŽP u významných zdrojů na rok 2010, ve smyslu jejich zintenzivnění. Do tohoto plánu kontrol ČIŽP zahrne především zdroje s významným dopadem na kvalitu ovzduší a rovněž zdroje vyjmenované v kapitole E.1. PZKO MSK.

V souvislosti s výše uvedeným je třeba posílit pracoviště ČIŽP Ostrava i krajského úřadu Moravskoslezského kraje o pracovníky v oblasti ochrany ovzduší.

Z důvodu zajištění objektivního hodnocení vlivu jednotlivých zdrojů na kvalitu ovzduší i v dlouhodobějším výhledu a v souvislosti s posuzováním dopadu navržených či realizovaných opatření je třeba personálně posílit rovněž modelování kvality ovzduší prováděné ČHMÚ.

V souvislosti s plněním podmínek podle zákona o ochraně ovzduší bude nutné uplatňovat kontrolní mechanismy na kvalitu paliv (vyhláška č. 13/2009 Sb.) vůči dodavatelům paliv do středních, velkých a zvláště velkých zdrojů (Česká obchodní inspekce).

3.C. Vytápění domácností

Pro vytápění domácností jsou v současné době stanoveny pouze obecné povinnosti vyplývající z §12 zákona o ochraně ovzduší, tj. dodržovat přípustnou tmavost kouře, neobtěžovat zápachem a uvádět do provozu a provozovat pouze zdroje v souladu s podmínkami stanovenými pro provoz těchto zdrojů. Kontroly ve vztahu ke zdrojům v domácnostech zákon o ochraně ovzduší dále nijak neupravuje, proto je plnění výše citovaných povinností obtížně vymahatelné.

Mezi opatření, která jsou v kompetenci obecních úřadů a která se týkají malých zdrojů patří následující.

- Uplatňovat kontrolní mechanismy na kvalitu paliv (vyhláška č. 13/2009 Sb.) vůči dodavatelům paliv do malých zdrojů (do domácností i podnikatelům, kompetence Česká obchodní inspekce).

3.D. Doprava

V rámci programů ke zlepšení kvality ovzduší je ve vztahu k dopravě stanovena řada opatření (např. stavby obchvatů, ekologizace MHD, klidové zóny, rekonstrukce silnic). Realizace těchto opatření je však vázána na možnost a schopnost čerpat z dostupných dotačních programů (na úrovni kraje, měst a obcí operační programy, apod.).

Jako opatření k dopravě realizovat veškerá opatření stanovená ve vztahu k dopravě v PZKO Moravskoslezského kraje.

4. Opatření vyžadující změny právních předpisů nebo programových dokumentů

Nástroje současné legislativy je třeba dále zlepšovat a efektivněji využívat, tak abychom byli schopni dosáhnout cílů v oblasti kvality ovzduší, které stanoví česká i evropská legislativa (přípustné úrovně znečištění ovzduší) s ohledem na zdravotní rizika a možné poškození ekosystémů a vegetace. Z tohoto důvodu a také proto, že jde o jednu z aktivit uloženou NPSE, přistoupilo MŽP k realizaci změn v legislativě v oblasti ochrany ovzduší, která spočívá především v přípravě zcela nového zákona o ochraně ovzduší. Návrh tohoto zákona je po mezirezortním připomínkovém řízení a jeho předložení vládě se předpokládá v průběhu roku 2010.

Účelem nového zákona je zefektivnění již existujících nástrojů a rovněž zavedení některých nových, s cílem významně přispět ke zlepšení kvality ovzduší ve všech regionech České republiky. Předpokládá se, že bude výrazně posílen tzv. imisní princip (veškerá správní činnost na úseku ochrany ovzduší a regulace jednotlivých zdrojů vychází ze stavu kvality ovzduší v místě a regionu) a individuální přístup ke zdrojům znečišťování ovzduší. Kompetentní orgány ochrany ovzduší budou posuzovat a stanovovat podmínky provozu zdrojů především s ohledem na dopad znečišťování ovzduší na kvalitu ovzduší v konkrétní

zóně či lokalitě a s ohledem na technické možnosti jednotlivých zdrojů. V rámci nového zákona dále dojde k optimalizaci programů ke zlepšení kvality ovzduší.

Pro řešení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji bude v rámci nového zákona o ochraně ovzduší zásadní využití následujících nových opatření.

- Zpřísnování podmínek pro provoz zdrojů na základě překročení imisních limitů v území.
- Uplatňování tzv. kompenzačních opatření u nových zdrojů, jejichž realizací by v území došlo k dalšímu navýšení úrovně znečištění, případně nepovolení nového zdroje.
- Vyžadování BAT s nejnižším možným vlivem na životní prostředí u všech zdrojů znečišťování ovzduší.
- Stanovení technických podmínek pro spalovací zařízení v domácnostech (kotle o příkonu 15–300 kW) a umožnění kontrol jejich plnění. Tato opatření byla rovněž cílem zákonodárné iniciativy Zastupitelstva Moravskoslezského kraje - návrh zákona, kterým se mění zákon o ochraně ovzduší, je v současné době projednáván Poslaneckou sněmovnou parlamentu České republiky
- Vytváření tzv. nízkoemisních zón.

Zároveň bude nutné zajistit dostatek finančních prostředků pro realizaci opatření v oblasti ochrany ovzduší, která vyplynou z nového zákona o ochraně ovzduší. Situace v Moravskoslezském kraji proto bude zohledněna i při přípravě nového Operačního programu pro následující programové období (2014–2020).

V případě potřeby budou na základě analýzy finančních zdrojů (viz 3.A) vytvořeny a realizovány další programy zaměřené na finanční podporu ochrany ovzduší v Moravskoslezském kraji.

Rovněž je třeba využít restriktivních nástrojů i motivačních nástrojů, jako je snížení cen elektřiny a zemního plynu na vytápění v malých zdrojích znečišťování ovzduší (vytápění domácností). Do budoucna je třeba posílit následující restriktivní a motivační nástroje.

- Větší pravomoc obecních úřadů k uplatnění kontroly a následně sankcí za porušení zákona o ochraně ovzduší (restrikce).
- Investiční pobídky nejen na nákup kvalitního nízkoemisního zdroje znečišťování ovzduší, ale i na zvýhodnění provozních nákladů takového zdroje (motivace).

5. Konkretizace opatření

1. Spolupráce s Polskou republikou při řešení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji

- 1.1.** Prosazovat v rámci Dohody mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o spolupráci v oblasti ochrany životního prostředí společné řešení nevyhovující kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji, zejména prostřednictvím společného zpracovávání programů ke zlepšení kvality ovzduší, prostřednictvím koordinovaných postupů při povolování zdrojů znečišťování ovzduší a jejich změn, důsledné aplikace mezistátního posuzování vlivů koncepcí a záměrů na životní prostředí a posílení vzájemné výměny informací o kvalitě ovzduší a zdrojích znečišťování ovzduší na obou stranách hranice.

Nositel úkolu: MŽP

T: průběžně

- 1.2.** Předkládat zprávy o výsledcích česko-polské spolupráce podle bodu 1.1.

Nositel úkolu: MŽP

T: 30. června a 31. prosince

2. Provázání koncepcí

- 2.1.** Vytvořit pracovní skupinu, jejímž úkolem bude analyzovat národní a krajské koncepce v oblasti životního prostředí, energetiky, průmyslu, dopravy a územního plánování a vyhodnotit jejich možnosti využití ke zlepšení situace kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MD, MMR, MPO, MF a MSK

T: 30. dubna 2010

- 2.2.** Předložit vládě výsledky analýzy národních a krajských koncepcí v oblasti energetiky, průmyslu, dopravy, územního plánování a ochrany životního prostředí z hlediska čistoty ovzduší včetně doporučení a navržení opatření vedoucí ke zlepšení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji ve střednědobém a dlouhodobém horizontu.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MD, MMR, MPO, MF a MSK

T: 31. ledna 2011

3. Finanční nástroje

- 3.1.** Aktivně vyhledávat potenciální žadatele o finanční podporu z OPŽP prioritní osy 2 a z programu Zelená úsporám a zintenzivnit informační osvětu v Moravskoslezském kraji.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MSK

T: průběžně

- 3.2.** Analyzovat důvody nízkého zájmu provozovatelů zdrojů znečišťování ovzduší v Moravskoslezském kraji o finanční podporu z OPŽP a zvýšit absorpční kapacitu OPŽP v rámci těchto subjektů.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MSK

T: 30. června 2010

- 3.3.** Vypracovat návrhy dotačních titulů na úrovni státu, fondů EU a dalších za účelem zajištění realizace finančně náročných opatření z Programu zlepšování kvality ovzduší Moravskoslezského kraje a k umožnění přechodu domácností na nízkoemisní zdroje vytápění s důrazem na ušlechtilá paliva, rozšiřování CZT s opatřením na snižování emisí.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MF, MMR, MPO a MSK

T: 30. září 2010

- 3.4.** Změnit pravidla čerpání finančních prostředků ze Státního fondu životního prostředí tak, aby část příjmů mohla být použita na financování konkrétních opatření na zlepšení kvality ovzduší v Moravskoslezském kraji, zejména v ostravsko-karvinské aglomeraci.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MMR a MSK

T: 31. prosince 2010

4. Provoz zdrojů znečišťování ovzduší

- 4.1.** Pokračovat ve vyhledávání zdrojů znečišťování ovzduší s významným vlivem na kvalitu ovzduší, které mohou uplatnit další opatření ke snižování emisí znečišťujících látek za účelem zlepšení kvality ovzduší v dané lokalitě.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s KÚ MSK

T: 30. června 2010

- 4.2.** Provést změny tematického plánu kontrol zdrojů znečišťování ovzduší s významným vlivem na kvalitu ovzduší v Moravskoslezském kraji na rok 2010 a připravit tematický plán kontrol na rok 2011.

Nositel úkolu: MŽP

T: 30. dubna 2010, 30. listopadu 2010

- 4.3.** Předat Krajskému úřadu Moravskoslezského kraje výsledky zjištění získaných na základě plnění úkolů 4.1. a 4.2. za účelem jejich dalšího využití v souladu se zákonem o integrované prevenci a zákonem o ochraně ovzduší.

Nositel úkolu: MŽP

T: 31. ledna 2011, 31. ledna 2012

5. Metodické vedení, odborná podpora

- 5.1.** Poskytnout Krajskému úřadu Moravskoslezského kraje odbornou podporu při zpracování obsahově kvalitního a efektivního krajského regulačního řádu MSK a místních regulačních řádů se zahrnutím všech zdrojů znečišťování ovzduší, které mají významný vliv na kvalitu ovzduší v Moravskoslezském kraji.

Nositel úkolu: MŽP

T: průběžně

- 5.2.** Pro posuzování skutečného dopadu realizovaných opatření na kvalitu ovzduší zajistit dlouhodobé kvalitní měření a hodnocení imisní zátěže.

Nositel úkolu: MŽP

T: průběžně

- 5.3.** Analyzovat možnosti realizace opatření k preferenci hromadné dopravy a omezování individuální automobilové dopravy na území Moravskoslezského kraje, zejména v centrech měst.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MD, MSK a obcemi s rozšířenou působností

T: 31. října 2010

- 5.4.** Zajistit informační podporu a odborné zázemí rezortních organizací pro plnění úkolů podle bodů 4 a 5.

Nositel úkolu: MŽP

T: průběžně

- 5.5.** Podporovat zapojení města Ostrava, MSK a VŠB – TUO do evropské energetické průmyslové iniciativy „Smart Cities“. Zajistit adekvátní státní prostředky na vědu a výzkum.

Nositel úkolu: MPO

T: průběžně

6. Kontrola kvality paliv

- 6.1.** Analyzovat kontrolní mechanismy ve vztahu ke kvalitě paliv dodávaných na území Moravskoslezského kraje a v návaznosti na výsledky této analýzy případně zajistit jejich zefektivnění.

Nositel úkolu: MPO

T: 30. září 2010

7. Ozdravné pobyty pro děti

- 7.1.** Analyzovat možnosti financování ozdravných pobytů spojených s ekologickou výchovou pro děti z Moravskoslezského kraje.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MŠMT a MSK

T: 30. června 2010

8. Informační kampaň k veřejnosti

- 8.1.** Realizovat informační kampaň o negativním vlivu spalování odpadů a použití nekvalitních paliv v nevyhovujících a zastaralých topeništích v domácnostech na zdraví lidí.

Nositel úkolu: MŽP, MSK

T: každoročně do 30. září

- 8.2.** Poskytovat veřejnosti v rámci vyhlásování signálů upozornění a regulace při smogových situacích v Moravskoslezském kraji mimořádné informace o možnostech předcházení znečištění ovzduší, o citlivých skupinách obyvatelstva, možnostech předcházení zdravotních rizik spojených s extrémním znečištěním a o dopadech využívání individuální automobilové dopravy.

Nositel úkolu: MŽP, MSK

T: průběžně

9. Podávání zpráv

- 9.1.** Zveřejnit zprávu o plnění opatření stanovených v rámci Programu zlepšování kvality ovzduší Moravskoslezského kraje.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s KÚ MSK

T: každoročně do 30. června

9.2. Předložit vládě zprávu o plnění úkolů stanovených v této kapitole.

Nositel úkolu: MŽP ve spolupráci s MD, MMR, MPO, MF, MŠMT a MSK

T: 30. září 2010, 30. září 2011, 30. září 2012